

ששה
סדרי
משנה

משנה מבוארת

עם פירוש רבינו עובדיה מברטנורא
ועיקר תוספות יום טוב
עם ביאור פומבדיתא
מלווה בהערות והרחבות

סדר
נזיקין

מסכת
אבות

נערך ונסדר ע"י

רַבְּנּוּ עוֹבְדֵיָה מִבְּרִטְנֹרָא

פֶּרֶק א

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם
הַבָּא שְׁנַאֲמַר (ישעיה ס כא) וְעַמּוֹ
כָּלֶם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ
נֶצֶר מִטְעֵי מַעֲשֵׂה יָדֵי לְהַתְּפָאָר.

משנה א

מֹשֶׁה קִבֵּל תּוֹרָה מִסִּינַי,
וּמֹסֶרֶה לִיהוֹשֻׁעַ,^ב וִיהוֹשֻׁעַ
לְזִקְנִים, וְזִקְנִים לְנָבִיאִים,
וְנָבִיאִים מִסְרוּהָ לְאַנְשֵׁי כְּנָסֶת

לְיִשְׁנָה (יומא ט:). שְׁמֹשֶׁה אָמַר (דברים י) הָאֵל הַגָּדוֹל הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא, בָּאוּ יִרְמְיָה וְדַנְיָאֵל וְלֹא אָמְרוּ גְבוּר
וְנוֹרָא, וְהֵם הִחְזִירוּם בְּבַתְחֻלָּה, לְפִי שְׁאָמְרוּ הֵן הֵן גְּבוּרוֹתַי הֵן הֵן נוֹרְאוֹתַי, שְׁאֵלְמָלֵא כֵן הֵיִאֵד אָמַר כְּזוֹ
יְכוּלָה לְהַתְקִים בְּפָנַי בְּמַה אַמּוֹת:

עֵקֶר תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב

א. כְּשֶׁנִּגְלָה כְּסִינַי קִבֵּלָהּ בְּכָל־לוֹתֵיהּ וּפְרֻטֵיהּ וְדִקְדוּקֵיהּ, וְלֹא נִתְחַדְּשָׁה לוֹ הַלְכָהּ, וְכִדְאִיתָא בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים שְׁהִבִּיא רִשׁׁי
בְּתַחֲלַת פְּרֻשַׁת בְּהַר סִינַי. וְלַהוֹרָאָה זֹו אָמַר מִסִּינַי. וְלֹא דָבַר רִיק הוּא, שְׁהָרִי זֶה אוֹת עַל הַדָּת, אַחַת הִיא לְאַמָּה, כְּנָסֶת
יִשְׂרָאֵל שְׁקִבְלֵיהּ, בְּרָהּ הִיא לְיִוְלָדְתָּהּ, הַפְּלִמִידִים בָּנִים הֵם לָהּ, מַה שְׁתַּלְמִיד וְחִיק עֲתִיד לְחַדֵּשׁ הַכֹּל קִבֵּל מֹשֶׁה,
שְׁנַאֲמַר וְצִלִּיָּהֶם כָּכָל הַדְּבָרִים, וְכִדְרָשֵׁינוּ בְּמִגְלָה כ״ו. וְעֵצֵן תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב: ב. וּמִסְרָה כ״ז. מַה שְׁקִבֵּל מִסַּר לִיהוֹשֻׁעַ.
אָבֵל בְּמֹשֶׁה לֹא יוֹכֵל לומר שְׁנִמְסָרָה לוֹ, כִּי לֹא נִמְסַר לוֹ שְׁעַר הַחַמְשִׁים, כְּמִבְּאֵר בְּמִסְכַּת רֹאשׁ הַשְּׁנָה דָּף כ״א:

בֵּאוּר הַמִּשְׁנָה

הַקְדָּמָה לְמִסְכַּת אָבוֹת

אָמַר רַבָּא הָאֵי מֵאֵן דְּבַעֵי לְמַהוּי חֲסִידָא [אָדָם הַרוֹצֵה לְהַתְנַהֵג בְּחֲסִידוּת], לְקַיִם מְלֵי דְאָבוֹת
(ב"ק ל.).

מִסְכַּת אָבוֹת שׁוֹנָה מִשְׁאָר מִסְכָּתוֹת הַש"ס, שְׁהִיא אֵינָה עוֹסֶקֶת בְּעִנְיֵי הַלְכָהּ אֲלֵא כְּלָהּ דְּבָרֵי
מוֹסֵר לְלַמֵּד אֶת הָאָדָם דְּרַךְ אֶרֶץ וּמִדּוֹת טוֹבוֹת, וְהַטַּעַם שְׁקִבְעָה רַבְּנּוּ הַקְדוּשׁ בְּסִדְרֵי נְזִיקִין, כְּתַב
הַרְמְב"ם (בְּהַקְדָּמַת פְּרוּשׁ הַמִּשְׁנָה), לְפִי שְׁסִדְרֵי נְזִיקִין עוֹסֵק בְּדִינִים הַמְּסוּרִים לְדִינִים וּמִסְכַּת
אָבוֹת מְפָרֶטֶת אֶת שְׁלֹשֶׁלֶת הַעֲבָרֹת הַתּוֹרָה מְדוּר לְדוּר, וְעַל יָדֵי זֶה נִרְעֵ לְכַבֵּד אֶת הַחֻקִּים
וְהַדִּינִים וּלְקַבֵּל אֶת דְּבָרֵיהֶם שְׁקִבְלוּ אִישׁ מִפִּי אִישׁ עַד מֹשֶׁה רַבְּנּוּ שְׁקִבְלָהּ מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
בְּסִינַי, וְעוֹד, שְׁהַדִּין הָעוֹסֵק בְּדִינֵי נְזִיקִין יִהְיֶה רְאוּי לְדוֹן אֶת הָעַם בְּשִׁיתְנַהֵג עַל פִּי מוֹסְרֵי
הַחֻקִּים שְׁבְּמִסְכַּת זוֹ, שְׁאֵם לֹא כֵן יִזִּיק לְכָל הָעַם שְׁתַּחֲתִיו.

הַטַּעַם שְׁנִקְרָאת מִסְכָּתוֹת אָבוֹת, כְּתַב רִש"י (בְּסוּף הַמִּסְכָּת): 'מִפְּנֵי שְׁנִסְדְּרוּ הֵנָּה דְּבָרֵי
אָבוֹת הַרְאִשׁוֹנִים שְׁקִבְלוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְהִמְאִירֵי (בְּהַקְדָּמָה לְמִסְכָּת) כְּתַב, שְׁדְּבָרֵי הַמוֹסֵר שְׁבָה
הֵם אָבוֹת וַיְסוּד וְשִׁרְשׁ וְעֵקֶר לְכָל חֻכְמָה וּמִצְוָה וְדָרָךְ וְשִׁבִיל לְכָל מַעֲלָה.'

באור המשנה

הקדוש ברוך הוא חפץ שיתפרסם שמו ודרכיו בעולם, וילמדו אחרים ממנו, שנאמר (אסתר ב כב): "ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי" והרי מרדכי עשה קדוש ה' גדול שהציל את המלך אחשוורוש ממנות, ועל ידי שאמרה אסתר למלך מעשה זה בשם מרדכי, נתגלגלה גאלה לכל ישראל מצרת המן הרשע.

■ משנה ז

גדולה היא מעלת התורה שהיא נותנת חיים ללומדיה ולעשייה - לאדם שמעשיו הם על פי מה שלומד¹⁹⁵, בעולם הזה ובעולם הבא שהרי התורה נמנתה במסכת פאה (א א) בין הדברים שאדם אוכל את פרותיהם בעולם הזה והקרן נשארת קימת לו עולם הבא, שנאמר (משלי ד כב): "פי חיים הם דברי התורה למוצאייהם - ודרשו חז"ל (ערובין נד): אל תקרי למוצאייהם אלא למוצאייהם' [את דברי התורה] בפה ולכל בשרו מרפא". ועוד אומר הכתוב (משלי ג ח): "רפאות תהי - תהיה התורה לשרף - לחולים פנימיים שבדם ובמעים הקשורים בטבור¹⁹⁶, ושקוי משקה מרפא לעצמותיה", הרי חיים בעולם הזה¹⁹⁷. ועוד אומר הכתוב (שם ג יח): "עץ חיים נצחיים היא - התורה למוחזיקים בה ותמכיה מאשר" באשר אין סופי, הרי חיים לעולם הבא.

ולא חיים בלבד נותנת התורה, אלא גם עשר המביא לאדם חן בעיני הבריות, כמו שאומר הכתוב (שם א ט): "פי לווית חן - חבור ולווי של חן הם - דברי התורה לראשך, וענקים - וכמו שרשרת זהב לגרגרתיה" לצונארה. ועוד אומר הכתוב (שם ד ט): "תתן התורה לראשך לווית חן הלית חן עטרת תפארת תמגנה" ועטרה מפארת תתן לך. ואומר (שם ט יא): "פי בי - בתורה ירבו ימיה בעולם הזה, ויוסיפו לך שנות חיים" שנים של חיים בפרנסה ובעשר.

וימה שאמרנו שהתורה נותנת אריכות ימים וגם עשר וכבוד, אינו אלא לעוסקים בה לשמה, אבל העוסקים בה שלא לשמה יזכו רק לעשר ולכבוד אך לא לאריכות ימים¹⁹⁸, וכן אומר הכתוב (שם ג טז): "ארה ימים בימינה אריכות ימים מעניקה התורה להולכים בימינה שעוסקים בה לשמה, וכל שכן עשר וכבוד, בשמאולה - אבל להולכים בשמאולה שעוסקים

שנאמר (אסתר ב) ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי:

משנה ז

גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעשייה בעולם הזה ובעולם הבא, שנאמר (משלי ד) כי חיים הם למוצאייהם ולכל בשרו מרפא. ואומר (שם ג) רפאות תהי לשרף ושקוי לעצמותיה. ואומר (שם ג) עץ חיים היא למוחזיקים בה ותמכיה מאשר. ואומר (שם א) פי לווית חן הם לראשך וענקים לגרגרתיה. ואומר (שם ד) תתן לראשך לווית חן עטרת תפארת תמגנה. ואומר (שם ט) כי בי ירבו ימיה ויוסיפו לך שנות חיים. ואומר (שם ג) ארה ימים בימינה בשמאולה

195. תפארת ישראל. 196. שרף זהו הטבור כמו (שיר השירים ז א): "שררף אגן הסהר" - הסנהדרין שיושבים בעיגול כחצי ירח בבית המקדש טבורו של עולם. רש"י (על הפסוק במשלי ושיר השירים). 197. תפארת ישראל, רש"י פירש, שקוי לעצמותיהן בקבר. 198. על פי הגמרא (שבת סג).

ג עֶשֶׂר וְכָבוֹד. וְאוֹמֵר (שם) כִּי
אֶרְךָ יָמִים וּשְׁנוֹת חַיִּים
וְשָׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ. וְאוֹמֵר (שם)
דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי נְעָם וְכָל
נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם:

משנה ח

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה מְשׁוֹם
רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי אוֹמֵר,
הַנּוֹי וְהַכֶּחַ וְהָעֶשֶׂר וְהַכְּבוֹד
וְהַחֲכָמָה וְהַזְקֵנָה וְהַשִּׁיבָה
וְהַבְּנִים, נֶאֱמָר לְצַדִּיקִים וְנֶאֱמָר
לְעוֹלָם, שְׁנַאֲמַר (שם טז) עֲטַרֶת
תְּפָאֶרֶת שִׁיבָה בְּדֶרֶךְ צְדָקָה
תְּמַצֵּא. וְאוֹמֵר (שם כ) תְּפָאֶרֶת
בְּחוּרִים כְּחֵם וְהַדָּר זְקֵנִים
שִׁיבָה. וְאוֹמֵר (שם יד) עֲטַרֶת
חֲכָמִים עֲשָׂרָם. וְאוֹמֵר (שם יז)
עֲטַרֶת זְקֵנִים בְּנֵי בָנִים
וְתְּפָאֶרֶת בְּנִים אֲבוֹתָם.
וְאוֹמֵר (ישעיה כד) וְחִפְרָה
הַלְּבָנָה וּבּוֹשָׁה הַחֲמָה, כִּי
מֶלֶךְ ה' צָבָאוֹת בְּהַר צִיּוֹן
וּבִירוּשָׁלַיִם וְנִגְדָה זְקֵנֵינוּ כְּבוֹד.
רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסֵּיא אוֹמֵר,

באור המשנה

בַּהּ שְׁלֹא לְשִׁמְהָ, יִזְכּוּ רַק לְעֶשֶׂר וְכָבוֹד" וְלֹא
לְאַרְיִכוֹת יָמִים.

וְגַם אֶת מִתְנַת הַשָּׁלוֹם מְבִיאָה הַתּוֹרָה עַל
עוֹסְקֶיהָ, כְּמוֹ שְׁאוֹמֵר הַפְּתוּב (שם שם ב): "כִּי
אֶרְךָ יָמִים וּשְׁנוֹת חַיִּים וְשָׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ".
וְאוֹמֵר (שם שם יז): "דְּרָכֶיהָ שֶׁל הַתּוֹרָה דְרָכֵי
נְעָם, וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ וְכָל הַהוֹלְכִים בְּדְרָכֶיהָ
יִמְצְאוּ שָׁלוֹם".

משנה ח

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה מְשׁוֹם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן
יוֹחָאי אוֹמֵר: הַנּוֹי, וְהַכֶּחַ, וְהָעֶשֶׂר, וְהַכְּבוֹד,
וְהַחֲכָמָה, וְהַזְקֵנָה וְהַשִּׁיבָה, וְהַבְּנִים, שֶׁבְּעַד
מַעֲלוֹת אֱלוֹהִים נֶאֱמָר שִׁיבָה לְצַדִּיקִים וְנֶאֱמָר
לְעוֹלָם שֶׁעַל יְדֵי שִׁישׁ לְצַדִּיקִים אֶת אֱלוֹהֵי הַמַּדּוּת
הֵם מְשַׁפְּיעִים טוֹב לְעוֹלָם¹⁹⁹, שְׁנַאֲמַר (מְשַׁלִּי
טז לא): "עֲטַרֶת תְּפָאֶרֶת נוֹי, שִׁיבָה, בְּדֶרֶךְ
צְדָקָה - בְּדֶרֶכְךָ שֶׁל הַצַּדִּיקִים תְּמַצֵּא", הָרִי
הַנּוֹי, וְהַשִּׁיבָה וְהַזְקֵנָה. וְעוֹד אוֹמֵר הַפְּתוּב (שם
כ כט): "תְּפָאֶרֶת בְּחוּרִים צַדִּיקִים נִבְחָרִי הָעַם
כְּחֵם וְהַדָּר זְקֵנִים שִׁיבָה" הַזְקֵנִים מִתְּהַדְרִים
בְּנִסְיוֹן הַחַיִּים שֶׁרָכְשׁוּ, הָרִי כֶחַ [וְשִׁיבָה]. וְעוֹד
אוֹמֵר הַפְּתוּב (שם יד כד): "עֲטַרֶת חֲכָמִים
עֲשָׂרָם", הָרִי עֶשֶׂר. וְעוֹד אוֹמֵר הַפְּתוּב (שם יז
ו): "עֲטַרֶת זְקֵנִים בְּנֵי בָנִים הַזְקֵנִים מִתְּפָאֶרִים
בְּבְנֵי בְּנֵיהֶם שֶׁהוֹלְכִים בְּדֶרֶכְךָ, וְתְּפָאֶרֶת בְּנִים
אֲבוֹתָם" וְהַבְּנִים מִתְּפָאֶרִים בְּאֲבוֹתֵיהֶם
הַצַּדִּיקִים, הָרִי בְּנִים. וְעוֹד אוֹמֵר הַפְּתוּב (ישעיה
כד כג): "וְחִפְרָה הַלְּבָנָה וּבּוֹשָׁה הַחֲמָה, כִּי מֶלֶךְ
ה' צָבָאוֹת בְּהַר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַיִם לְעֵתִיד לְבֹא
כְּאֲשֶׁר תִּגְלֶה מִלְּכוּת ה' וְיֵאִיר בְּהַר צִיּוֹן
וּבִירוּשָׁלַיִם אִוֵּר שְׁבַעַת הַיָּמִים, לֹא יִחָשֵׁב אוֹר
הַיָּרֵחַ וְהַשֶּׁמֶשׁ נִגְדוּ וְהֵם יְבוֹשׁוּ וַיִּכְלְמוּ, וְנִגְדָה
זְקֵנֵינוּ כְּבוֹד" וְגַם בָּעֵת זֹאת יִתְּפָאֶדוּ הַצַּדִּיקִים
שֶׁעָסְקוּ בַּתּוֹרָה אוֹר הָעוֹלָם, הָרִי כְבוֹד.

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסֵּיא אוֹמֵר, כָּל אֱלוֹהֵי שֶׁבַע

199. הנוי - יתן לצדיקים חן לפני שרים ומלכי ארץ להיות דורשי טוב לעמם, בכח - יצילו עשוק מיד עושקו, בכבוד - תהיה עצתם נשמעת לעם ליראה את ה', בעושר - יתמכו בעניים, בחכמה - ילמדו לעם לדעת את ה', בוקנה ושיבה - יהיו דברייהם דברי טעם מנסיון חיים רב, ויספרו לעם מה שעבר עליהם במשך ימי חייהם איך הצילם ה' מכל צרה, בבנים - שימשיכו את מורשתם להפיץ דעת בקהל ה' בכל המקומות. תפארת ישראל.